

ванелі, галава ні гарэла!» Нажаты сноп перавязвалі чырвонай стужкай, неслі дахаты, дзе ставілі на покуць пад абразамі. Праз нейкі час яго акалочвалі, пасля асвятчалі ў царкве і пры *Засеўках* дамешвалі ў насенне.

Літ.: Романов Е.Р. Белорусский сборник. Вып. 8. Быт белоруса. Вильна, 1912. С. 139–240; Жніўныя песні. Мн., 1974.

А. С. Ліс.

ЗАЗЁКА Язэп Васілевіч (24.6.1907, в. Востраў Клічаўскага р-на — 27.8.1977), празаік, літаратуразнавец, фалькларыст. Кандыдат філалагічных навук (1949). Скончыў Вышэйшы педагогічны інстытут у Мінску (1936). Збіраў творы вусна-паэтычнай творчасці. Даследаваў партызанскі фальклор. Складальнік зборнікаў «Песні барацьбы» (1946, з М.Меяровіч, С.Карабанам), «Лясныя песні» (1970, 2 выд.). У артыкулах разглядаў фалькларыстычную тэматыку: «Прыпеўкі беларускіх партызан» (1947), «Песні беларускіх партызан Вялікай Айчыннай вайны» (1950), «Лясныя песні» (1957), «Традыцыі рускай і беларускай літаратуры на старонках партызанскага друку» (1958), «Мастацкае слова народных мсціўцаў» (1960) і інш. Яго фалькл. запісы ўвайшлі ў тамы з серыі БНТ: «Прыказкі і прымаўкі» (кн. 2, 1976), «Выслоўі» (1979).

І. У. Саламевіч.

ЗАЗОЎКА, дэманічная лясная істота. Мела выгляд надзвычай прыгожай дзяўчыны з русымі густымі валасамі настолькі доўгімі, што ёй не патрэбна было адзенне. Шмат маладых мужчын і хлапцоў паддавалася на яе чары. Калі яна паказвалася якому-небудзь чалавеку, той, нягледзячы на перасцярогі, як заварожаны ішоў за ёю. Яна клікала яго па імені мілагучным голасам, пералівіста смяялася, то паказвалася, то знікала, заманьваючы глыбей у лес прывабнымі рухамі свайго стройнага цела. Пры гэтым час ад часу адхінала валасы з самых патаемных мясцін. Заўважышы глыбока ў лес, лашчыла свайго абранніка, як ніводная жанчына. Рэдка які мужчына вяртаўся ад З., некаторыя гінулі ад яе прагнага кахання. Тыя ж, каторыя ўсё ж вярталіся да сваіх жонак ці каханак, праз некаторы час зноў сыходзілі назад у лес, каб больш ужо ніколі адтуль не вярнуцца. Часта такіх мужчын знаходзілі павешанымі

ў лесе. Не кожнага З. прымала двойчы, і тады яны самі губілі свае жыцці. Голас у З. быў чысты і меладычны, песні адмысловыя, панскія, таму нават не паказваючы сваёй вабнасці, З. магла заманіць да сябе любога, хто яе заслухаецца. На зіму З. некуды знікала: упадала ў зімовую спячку ці на маразы пераходзіла ў нейкі свой асабісты свет; або абарочвалася лябёдкаю і разам з сапраўднымі лебедзямі адлятала ў вырай. З. ўяўляе сабою разнавіднасць *русалак*. Згадвалася на Вілейшчыне.

Літ.: Беларускія народныя прыкметы і павер'і. Кн. 3. Зямная дарога ў вырай. Мн., 1999. С. 94.

У. А. Васілевіч.

«ЗАЇНЬКА», беларуская нар. карагодная гульня. Лакальныя назвы: «Зайчык», «У садочку». Існуе некалькі варыянтаў гульні. У сярэдзіне карагода танцуе «заяц», які імкнецца выскачыць з кола («Паскачы, зайка, у дзірачку, // Да выламі сабе да быліначку»). Пры апошніх словах песні хапае каго-небудзь і становіцца на яго месца (у запісах Г.Цітовіча); выбірае з кола любога замест сябе (Астравецкі, Лельчыцкі раёны). Калі той, на каго пакажа заяц, не зловіць яго, то ён працягвае гульню.

А. Ю. Лозка.

ЗАЙКОЎСКІ Эдвард Міхайлавіч (н. 18.11.1952, в. Дубашы Валожынскага р-на), археолаг, фалькларыст, міфалаг. Кандыдат гістарычных навук (1985). Скончыў БДУ (1975). З 1980 у Інстытуце гісторыі Нац. АН Беларусі. Даследуе пытанні дахрысціянскай духоўнай культуры насельніцтва Беларусі, старажытную сімволіку, язычніцкія культавыя помнікі. Абагульніў звесткі (з Л.Дучыц) пра бел. святыя крыніцы. На падставе фалькл. і археалагічных матэрыялаў прыйшоў да высновы пра сакралізацыю ў дахрысціянскі час вытокаў некаторых рэк, асабліва Віліі і яе прытока Вільні. Займаецца пытаннямі рэканструкцыі бел. язычніцкага пантэона і яго ўплываў на культы некаторых хрысціянскіх святых. Вывучае культ жывёл. Аўтар кніг «Першабытныя помнікі Паўночнай Беларусі» (1990), «Месца Вялеса ў дахрысціянскім светапоглядзе насельніцтва Беларусі» (1998), «Жыватворныя крыніцы Беларусі» (2001, з Л.Дучыц).

Тв.: Сыр в дохристианских обрядах и верованиях белорусов // Религия, умонас-